
Waarde
stelling

SGL

ERF

GOED

CIE

LELY

STAD

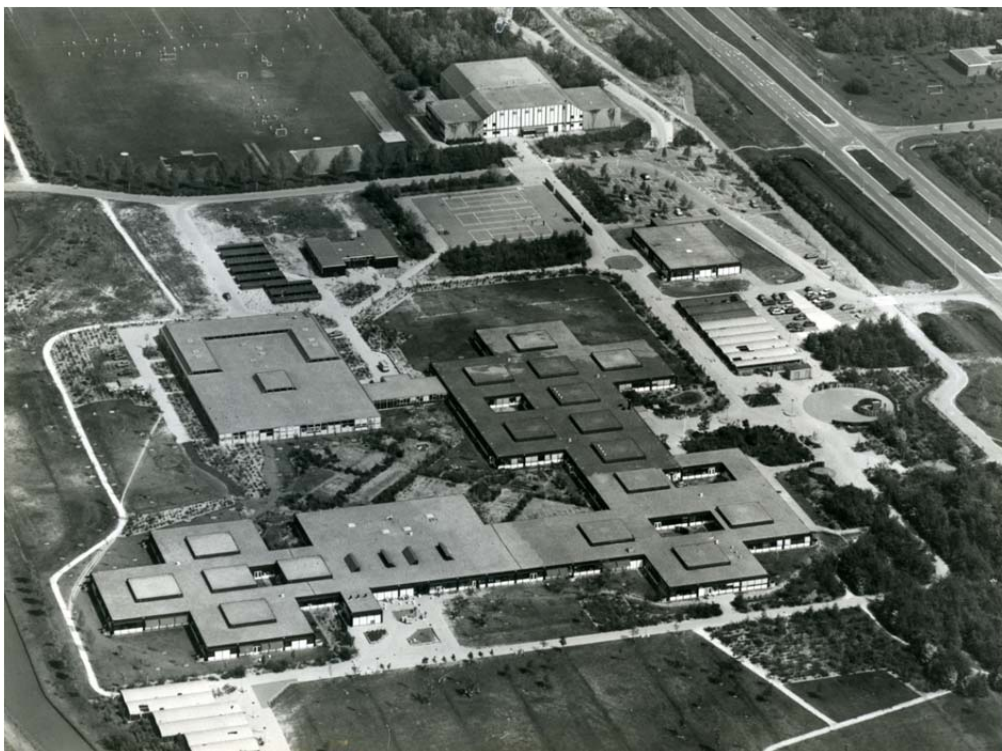
Rapport 1

INHOUDSOPGAVE

1. Basisgegevens	3
2. Inleiding	4
3. Historie	5
4. Waardering	7
Selectiecriteria Stedenbouw	7
Selectiecriteria Bouwkunst	10
5. Conclusie	16

BASISGEGEVENS

Naam:	Scholengemeenschap Lelystad (SGL)
Adres:	Kofschip 1, Postcode: 8223 EZ Lelystad.
Bescherming:	nee
Waarde object:	schoolcomplex uit de beginfase van Lelystad
Oorspronkelijke en huidige functie:	schoolgebouw
Bouwjaar:	1972
Architect:	Pieter Jellema
Bouwstijl:	systembouw
Datum:	14 februari 2013
Opsteller:	S.R. Douwma

De Scholengemeenschap Lelystad (Nieuw Land, Gemeente Lelystad, foto Jan Blom).

2. INLEIDING

De waardstelling van het schoolgebouw van de Scholengemeenschap Lelystad (SGL) is opgesteld door de Erfgoedcommissie Lelystad op verzoek van de gemeente Lelystad. Dit is de eerste waardstelling door de Erfgoedcommissie. De tweede waardstelling zal het voormalige viskwekerijcomplex betreffen, terwijl over de Waterwijzer een voorlopige waardstelling is opgesteld.

In het eerste deel van dit document wordt de historie van het complex beschreven. Daarna volgt de waardstelling aan de hand van waarderingscriteria zoals opgesteld en gehanteerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

3. HISTORIE

In 1967 kwamen de eerste inwoners naar Lelystad en opende ook de eerste lagere school hier haar deuren. Er waren uiteraard ook plannen voor een school voor voortgezet onderwijs in deze nieuwe stad. De eerste fase van Lelystad viel samen met een verandering in de onderwijswetgeving: de zogenaamde Mammoetwet. Als gevolg van de nieuwe wetgeving werden MULO, HBS en Lyceum afgeschaft en vervangen door MAVO, HAVO en VWO. Er kwam een eenjarige brugklas met hetzelfde programma voor alle leerlingen en vervolgens konden de leerlingen hun keuze voor het schooltype maken. Nieuw in de Mammoetwet was ook de mogelijkheid om scholengemeenschappen te vormen. Tot 1968 waren de verschillende schooltypen ondergebracht in aparte scholen met onderling verschillende programma's. Om de doorstroming van leerlingen in het voortgezette onderwijs te vergemakkelijken voorzag de Mammoetwet in het samenbrengen van verschillende schooltypes in één scholengemeenschap.

De Scholengemeenschap Lelystad is een scholengemeenschap zoals voorzien in de Mammoetwet. Aanvankelijk kregen de leerlingen les aan de Waddenlaan, in het gebouw van de latere basisschool Klipper. Hier werd op 19 augustus 1969 gestart met een MAVO. De school op de huidige locatie aan de Zuigerplasdreef werd op 1 september 1972 in gebruik genomen.

De SGL werd ontworpen door Pieter Jellema (1924-1995) en werd officieel geopend op 15 november 1972. Jellema was hoofd van de Dienst Publieke Werken van het openbaar lichaam 'Zuidelijke IJsselmeerpolders' (ZIJP), de overheidsinstantie die tot aan de gemeentewording van Lelystad in 1980 belast was met de uitvoering van de gemeentelijke taken in dit gebied, waaronder het onderwijs.

De SGL is typisch voor de beginjaren van Lelystad en neemt in de stadsstructuur een markante positie in, tussen de dreven. In 1967 arriveerden de eerste bewoners in Lelystad. De stad moest in het jaar 2000 zijn uitgegroeid tot een stad met 100.000 inwoners. Om van Lelystad een aantrekkelijke vestigingsplaats te maken was het belangrijk dat de onderwijsvoorzieningen gelijke tred hielden met de bevolkingsgroei. Er bestond behoefte aan een gebouw met een flexibele indeling van de ruimte en dat indien gewenst gemakkelijk kon worden uitgebreid.

De Scholengemeenschap Lelystad (Nieuw Land, Gemeente Lelystad, foto Jan Blom).

In samenwerking met het Informatiecentrum voor Scholenbouw (ICS) te Rotterdam kwam Jellema met een ontwerp dat uniek was voor de scholenbouw in Nederland. De SGL werd een semipermanent gebouw met verschuifbare wanden zodat ten behoeve van de diverse onderwijsvormen naar hartenlust kon worden geëxperimenteerd met de indeling van de ruimte. Het gebouw kon eenvoudig worden uitgebreid, afhankelijk van de schooltypes die na verloop van tijd in de scholengemeenschap zouden worden ondergebracht.

Vanwege de geringe bevolkingsomvang van Lelystad was het niet mogelijk om meteen alle schooltypen in de scholengemeenschap in te vullen. Daarom deed de SGL mee aan het middenschoolexperiment, dat inhield dat de leerlingen pas na een driejarige brugperiode de keuze voor een bepaald schooltype hoefden te maken. Tot 1972 bestond de SGL alleen nog uit een MAVO, in 1972 kwam een HAVO, in 1973 een VWO en in 1976 een afdeling voor lager beroepsonderwijs. In 1977 werd de Middenschool officieel ingevoerd. In 1980 telde de SGL 1.610 leerlingen. Als gevolg van het groeiende aantal leerlingen moest de capaciteit van de SGL in 1979 worden uitgebreid tot 2.000 leerlingen. Het gebouw kon dankzij de flexibele opzet meegroeien.

Het ontwerp van Jellema had ook een ideële doelstelling. De scholengemeenschap was een openbare onderwijsinstelling en stond open voor alle leerlingen, ongeacht afkomst en geloofsovertuiging van de ouders. Het was belangrijk dat de leerlingen elkaar konden ontmoeten. Bijzonder in het ontwerp is dan ook de aanwezigheid van ontmoetingsplaatsen in het schoolcomplex, zoals een kantine, tuinen, huiswerkruimten en een plek om te ontspannen.

4. WAARDERING

Selectiecriteria Stedenbouw

Cultuurhistorische waarden

- belang van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaaleconomische en/of geestelijke ontwikkeling(en).

Vanwege de geringe bevolkingsomvang van Lelystad was het niet mogelijk om meteen alle schooltypen in de scholengemeenschap onder te brengen. Daarom deed de SGL mee aan het zogenaamde Middenschoolexperiment, waarbij leerlingen pas na een driejarige brugperiode een keuze hoefden te maken voor een specifiek schooltype. Tot 1972 bestond de SGL slechts uit een MAVO, in 1972 kwam er HAVO bij, in 1973 VWO en in 1976 een afdeling voor lager beroepsonderwijs.

Om van Lelystad een aantrekkelijke vestigingsplaats te maken was het belangrijk dat er zo snel mogelijk onderwijsvoorzieningen kwamen en dat deze gelijke tred hielden met de bevolkingsgroei. De school weerspiegelt daarmee de ontstaansgeschiedenis van de stad.

- belang van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of bestuurlijke ontwikkeling(en).

De SGL is ontworpen door Jellema, hoofd van de Dienst Publieke Werken van het openbaar lichaam 'Zuidelijke IJsselmeerpolders' (ZIJP), de overheidsinstantie die tot aan de gemeentewording van Lelystad in 1980 belast was met de uitvoering van de gemeentelijke taken in dit gebied, waaronder het onderwijs.

Gezien in het Structuurschema dat in 1969 voor Lelystad werd opgesteld, ligt de school op de rand van de stad en het groen. De school zou komen te liggen bij een knooppunt van wegen, namelijk daar waar de nimmer aangelegde Rijksweg A10 richting Markerwaard aansluiting zou vinden op het stelsel van de Lelystadse dreven, en de projecteerde Hanzelijn die in december 2012 is geopend.

- belang van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) technische, structurele en/of functionele ontwikkeling(en).

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- belang van het gebied vanwege innovatieve waarde of het pionierskarakter.

Het ontwerp had ook een ideële doelstelling. De scholengemeenschap was een openbare onderwijsinstelling en stond open voor alle leerlingen, ongeacht afkomst en geloofsovertuiging van de ouders. Het werd belangrijk gevonden dat leerlingen elkaar konden ontmoeten. Daarom waren veel ontmoetingsplaatsen in het schoolgebouw opgenomen, zoals een kantine, huiswerkruimten, tuinen en een plek om te ontspannen (analoog aan pleinen en wegen in een stad).

Historisch-ruimtelijke of stedenbouwkundige waarden

- belang van het gebied voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en/of stedenbouw.

Lelystad is ontworpen op basis van het plan van Van Eesteren. In de ruimtelijke structuur van Lelystad komt dit plan duidelijk tot uitdrukking. De school ligt tussen de dreven en de spoorlijn. De omgeving van de school is nagenoeg ongewijzigd gebleven.

- belang van het gebied vanwege de bijzondere samenhang van functies, schaal, verschijningsvorm van bebouwing, wegen, wateren, groenvoorziening en open ruimten, mede in relatie tot de regionale of lokale ontwikkelingsgeschiedenis.

De school is gesitueerd precies op de rand van de stad en het groen, in de overtuiging dat met groen overal in het zicht de prestaties van de leerlingen verbeteren. De school vertoont samenhang met het omliggende park, dat een recreatieve waarde heeft. Door de laagbouw beslaat het gebouw een groot terrein. Het heeft daardoor een bijzondere verschijningsvorm. Het karakter van de bouwwijze (drager en inbouw) is duidelijk aan de buitenkant waarneembaar. Het gebouw is ruimtelijk van opzet, met veel binnenplaatsen en -tuinen.

Uitzicht op de binnentuin van de Scholengemeenschap Lelystad (foto Henk Pruntel).

Het gebouw en gebied vertonen een duidelijke samenhang met de ruimtelijke ontwikkeling van Lelystad en de lokale behoefte aan (diversiteit) van schooltypen.

- belang van het gebied vanwege hoogwaardige ruimtelijke, esthetische en/of functionele kwaliteiten, op basis van een herkenbaar stedenbouwkundig concept.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- belang van het gebied vanwege bijzondere verkaveling, inrichting van de openbare ruimte en/of specifieke functies.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

Situationele waarden

- belang van het gebied vanwege de bijzondere samenhang van historisch-ruimtelijke, structurele, esthetische en/of functionele kwaliteiten van bebouwde en onbebouwde ruimten in relatie tot hun stedelijke of landschappelijke omgeving.

Het gebied vertoont de oorspronkelijke ontwerpstructuur van Van Eesteren.

- belang van het gebied vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de aanwezige bebouwing (monumenten) en hun groepering in relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en/of terreingesteldheid.

Het gebouw is ondanks zijn semipermanente karakter en leeftijd in goede conditie. Het omliggende gebied en de tuinen hebben hun ontmoetingsfunctie behouden. Het aangrenzende park heeft sinds kort weer een groot deel van zijn recreatieve functie teruggekregen.

Uitzicht vanuit een klaslokaal op de omringende tuin (foto Henk Pruntel).

Gaafheid / herkenbaarheid

- belang van het gebied vanwege de herkenbaarheid of gaafheid van de (oorspronkelijke) historisch-ruimtelijke structuur, bebouwing en functionele opzet als geheel.

De oorspronkelijke ruimtelijke structuur en functionele opzet zijn nog gaaf en aanwezig. De ruimtelijke en landschappelijke inpassing zijn in de loop van de jaren nauwelijks veranderd.

- belang van het gebied vanwege de architectonische gaafheid van de (oorspronkelijke) bebouwing.

De kwaliteit van bebouwing is hoog. Het is in originele staat voor zover van toepassing aangezien het gebouw een flexibele opzet heeft waardoor uitbreidingen gemakkelijk te realiseren waren.

- belang van het gebied vanwege de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke of landschappelijke omgeving.

Afgezien van een hek om de school is de structuur nog gaaf en ook is de school in visueel opzicht niet aangetast.

Zeldzaamheid

- belang van het gebied vanwege de unieke verschijningsvorm vanuit historisch-ruimtelijk, stedenbouwkundig, functioneel en/of landschappelijk oogpunt.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- uitzonderlijk belang van het gebied vanwege één of meer van de hiervoor genoemde kwaliteiten.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

Selectiecriteria Bouwkunst

Cultuurhistorische waarden

- belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaal economische en/of geestelijke ontwikkeling(en).

De school is een uitdrukking van een bepaalde opvatting in die tijd over hoe een school eruit moest zien. De middenschool- en ontmoetingsgedachte zijn nog altijd in de inrichting van het gebouw en tuinen aanwezig. Het gebouw is met behoud van zijn oorspronkelijke concept ontwikkeld voor huidig gebruik en wordt nog altijd zeer gewaardeerd door de gebruikers.

- belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of bestuurlijke ontwikkeling.

De SGL is één van de weinige nog bestaande voorbeelden van gebouwen binnen de stad voortgekomen uit de toentertijd unieke bestuursconstructie van de stad, de ZIJP.

- belang van het object/complex als bijzondere uitdrukking van (een) technische en/of typologische ontwikkeling(en).

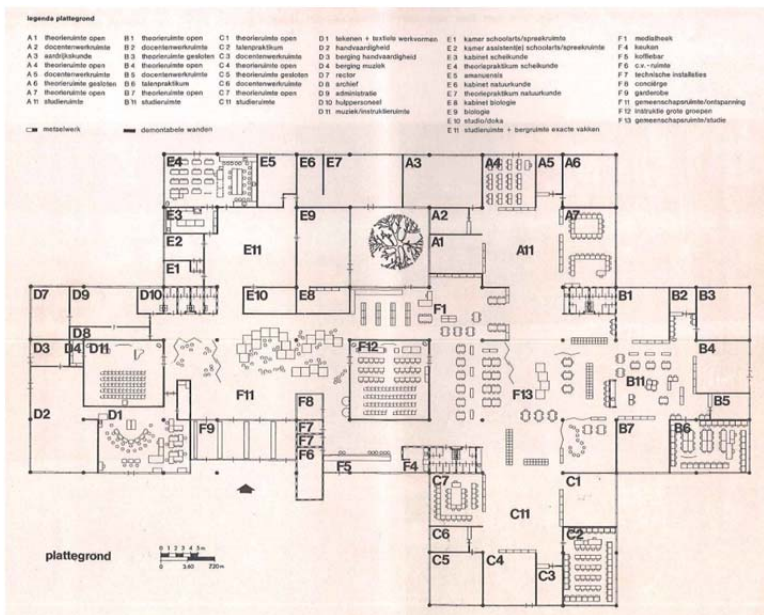
De opzet van de school is flexibel. Jellema kwam met een ontwerp dat gebaseerd was op een systeem van drager en inbouw en uniek was voor de scholenbouw in Nederland. De SGL is een semipermanent gebouw, met verplaatsbare wanden zodat naar hartenlust kon worden geëxperimenteerd met de indeling van de ruimtes. Het gebouw kon eenvoudig worden uitgebreid, afhankelijk van de schooltypes die in de loop van de tijd in de scholengemeenschap zouden worden ondergebracht. De mogelijkheid voor leerlingen om elkaar te ontmoeten is een belangrijk element van de school.

Verschuifbare wanden (foto Henk Pruntel).

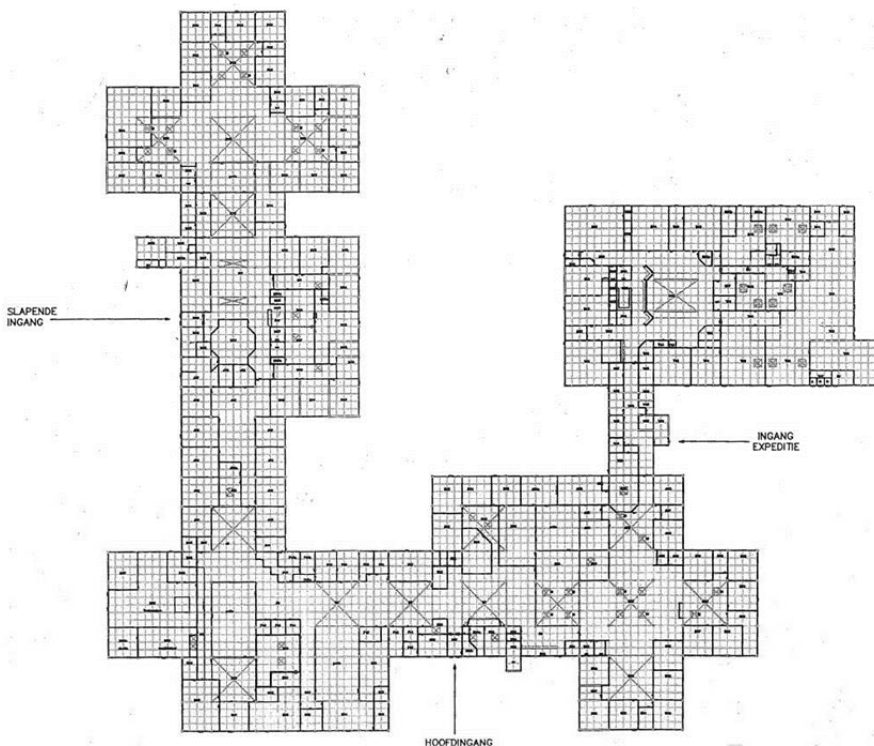
- belang van het object/complex vanwege innovatieve waarde of pionierskarakter.

Lelystad en de school zijn nauw met elkaar verbonden. Ze zijn bijna even oud. Ze delen het gedachtegoed van vernieuwing. Er is bewust afgeweken van traditionele bouw met het oog op de toekomst; de groei van de toen nog jonge stad. De kinderen van de eerste bewoners gingen hier al naar school. De school staat symbool voor de geslaagde groeiplannen van de stad. Over de jaren is de stad gegroeid, en met haar de school.

De plattegrond van de school in 1973.

De plattegrond van de school na diverse uitbreidingen.

Architectuurhistorische waarden

- bijzonder belang van het object/complex voor de geschiedenis van de architectuur en/of bouwtechniek.

Het gebouw is een voorbeeld van modulair bouwen.

- bijzonder belang van het object/complex voor het oeuvre van een bouwmeester of architect.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- belang van het object/complex vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- belang van het object vanwege het bijzondere materiaalgebruik en/of de ornamentiek.

De samengestelde kolommen en liggers vormen de ornamentiek. Een bijzondere waarde hebben de hemelwaterafvoeren.

- belang van het object/complex vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur(onderdelen).

Het groen komt letterlijk binnen door de patiotuinen en “buitenkamers”.

Ensemblewaarden

- betekenis van het object/complex als essentieel onderdeel van een groter geheel, dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig van (inter)nationaal belang is.

Het past binnen Lelystad als stad in ontwikkeling en groei.

- bijzondere betekenis van het object/complex wegens de situering, verbonden met de ontwikkeling/uitbreiding van een streek, stad, dorp of wijk.

De school is markant gesitueerd in de stadsstructuur, tussen de dreven en het spoor in. In het deel van de stad waar volgens Cornelis van Eesteren, die begin jaren zestig het eerste stedenbouwkundige plan voor Lelystad opstelde, het stadscentrum had moeten komen te liggen.

- bijzondere betekenis van het complex vanwege de wijze van verkaveling, inrichting, voorzieningen.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

- bijzondere betekenis van het object/complex voor het aanzien van een streek, stad, dorp of wijk.

De school weerspiegelt in bepaalde opzichten de identiteit van stad. De school draagt bij aan de vorming van de identiteit van de stad. De school heeft duizenden leerlingen zien passeren, die grotendeels op vernieuwende wijze onderwijs hebben genoten. Door het boek dat Joris van Casteren in 2008 over Lelystad schreef, heeft de school zelfs een plek binnen de literatuur gekregen.

Leerlingen van de Scholengemeenschap Lelystad (Nieuw Land, Gemeente Lelystad, foto Jan Blom).

- belang van het object/complex vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch-ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en/of bodemgesteldheid.

De school vormt een geheel met het omringende park en tuin. Het ligt midden tussen twee dreven en het spoor.

Gaafheid / herkenbaarheid

- belang van het object/complex vanwege de architectonische gaafheid van ex- en/of interieur.

Het gebouw is goed onderhouden en de oorspronkelijke structuur is nauwelijks veranderd. Een deel van de school is afgebrand en herbouwd op basis van het oorspronkelijk principe, maar met toepassing van andere materiaalsoorten.

- belang van het complex vanwege de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen (hoofd- en bijgebouwen, hekwerken, tuinaanleg en dergelijke).

Als gevolg van de structurele opzet van het gebouw is er een zeer sterke samenhang tussen de aparte onderdelen van het gebouw en de omringende tuinen. Het in een later stadium aangebrachte hekwerk past niet bij het open karakter van het complex.

- belang van het object/complex in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke, dorpse of landschappelijke omgeving.

Voor onderhavige waardestelling is dit criterium niet van toepassing.

Zeldzaamheid

- belang van het object/complex vanwege architectuurhistorische, bouwtechnische, typologische en functionele zeldzaamheid.

De ruimtelijke opbouw van het gebouw, maakt de SGL tot een uniek schoolgebouw. Die ruimtelijkheid wordt nog versterkt door het vele groen in de vorm van binnentuinen en het bijzondere ontwerp van de tuin rondom de school.

- uitzonderlijk belang van het object/complex vanwege één of meer van de hierboven genoemde kwaliteiten.

Er is een duidelijke samenhang tussen functie, ideeën over scholen, de bevolkingsontwikkeling van Lelystad, en het ontwerp van de school.

5. CONCLUSIE

De school weerspiegelt letterlijk de ontstaansgeschiedenis van de stad: het ideële en vernieuwende gedachtegoed met betrekking tot onderwijs, architectuur en bevolkingsontwikkeling.

Lelystad is volgens een bepaald plan ontworpen, dat in de omgeving van de school nagenoeg ongewijzigd is gebleven. De SGL is één van de weinige nog bestaande voorbeelden van gebouwen binnen de stad die is voortgekomen uit de voor die tijd unieke bestuursconstructie van de stad, het openbaar lichaam ZIJP.

De middenschool- en ontmoetingsgedachte zijn nog altijd in de inrichting van het gebouw en de tuinen aanwezig. Het gebouw is met behoud van haar oorspronkelijke concept ontwikkeld voor huidig gebruik, en wordt nog altijd zeer gewaardeerd door de gebruikers.

Het gebouw is een voorbeeld van modulair bouwen. Het is echter niet alleen het gebruik van materiaal of het ontwerp dat deze school zo interessant maakt. De SGL is een karaktervol gebouw belangrijk voor de stadsgeest van Lelystad.

Transformatie in de vorm van inkrumping of uitbreiding van de school passen binnen het oorspronkelijke gedachtegoed. Het is de ruimtelijke kwaliteit en de samenhang met zijn omgeving die het pand architectonisch interessant en gebruiksvriendelijk maken.

Deze waardestelling is samengesteld door de Erfgoedcommissie Lelystad. De commissie bestaat uit de volgende leden:

- + dhr. A.R. Bakelaar, secretaris, architect (arch@tekta.nl)
- + mevr. A. van Berkum, lid, directeur CASLA (a.vanberkum@casla.nl)
- + mevr. S.R. Douwma, lid, burgerlid/BA cultureel erfgoed (susan@tantetijdloos.nl)
- + dhr. A.F.L. v. Holk, voorzitter, archeoloog/coördinator Steunpunt Archeologie en jonge monumenten Flevoland (samf@nieuwlanderfgoed.nl)
- + dhr. H. Pruntel, historicus Nieuw Land (h.pruntel@nieuwlanderfgoed.nl)
- + mevr. M.J.H. Rijs, lid, beleidsmedewerker Het Flevolandschap (r.rijs@flevolandschap.nl)
- + dhr. D. Velthuisen, lid, archeoloog Nieuw Land (d.velthuisen@nieuwlanderfgoed.nl)